

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Jérôme Loubry
LES REFUGES

Copyright © Calmann-Lévy, 2019

Translation Copyright © 2022 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04107-1

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

ŽEROM
LUBRI
OSTRVO
TAJNI

Preveo Mirko Bižić

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2022.

Za Loan

*Mein Vater, mein Vater, und siehst du nicht dort
Erlkönigs Töchter am düstern Ort?
Mein Sohn, mein Sohn, ich seh es genau:
Es scheinen die alten Weiden so grau.*

Goethe, „Erlkönig“

Vidiš li, babo, gdje kroz taj mrak
vilinske šćeri daju mi znak?
Da, vidim, sine; slab ti je gled,
to starih vrba svija se red.*

Gete, „Vilinski kralj“

* Navedeni stihove iz pesme „Vilinski kralj“, kao i svi ostali stihovi ove pesme koji se pojavljuju kasnije u knjizi, preuzeti su iz prevoda Alekse Šantića. (Prim. prev.)

Septembar 2019.

Fransoa Vilemen je otvorio vrata učionice koja mu je dodeljena na Univerzitetu u Turu i pozvao studente da uđu i sednu.

„Želim dobrodošlicu svima“, započeo je, spuštajući laptop na katedru i povezujući ga sa digitalnom tablom za predavanje.

Njegovo bež vuneno odelo, mršavo telo, ćela na potiljku i pažljivo očešljana seda brada činili su da mnogo liči na jednog slavnog škotskog glumca. Naravno, s obzirom na njihove godine, bilo je malo onih u prostoriji koji su znali ko je Šon Koneri. Ali profesor je bez obzira na to pažljivo održavao tu sličnost, uživajući u mladalačkom neznanju.

Sačekao je da se svi smeste i, kada je privukao njihovu pažnju, isključio je svetla i počeo predavanje. „Na našem drugom predavanju raspravljaćemo o jednom slučaju iz osamdesetih godina prošlog veka. Slučaju koji ja zovem 'Sandrinino utočište'. Kao i prošlog puta, najpre ću izneti činjenice, a onda će biti vremena za pitanja. Samo jedno upozorenje: nemojte se mučiti da ga tražite na pametnim telefonima ili da naprežete mlade mozgove da se sete nečega u vezi sa ovim slučajem. Nigde nećete naći nikakvog traga o njemu. A na kraju predavanja razumećete zašto...“

*„Održavaj um zauzetim...
Izrecituj svoju pesmu, na primer...
To će olakšati sve...
Sutra, kada te nastavnik prozove
da izađeš pred ostatak razreda,
zahvaljivaćeš mi...
Dođi ovamo...
Dođi bliže...
To će olakšati sve...“*

PRVI SVETIONIK

OSTRVO

1949.

Valeri je odlučno zavrtlala štap.

Poleteo je u vazduh, uzlećući pod oštrim uglom i na trenutak prkoseći sivim oblacima, pre nego što je pao na pesak uz potmuo udarac. Žuti labrador je odmah pritrčao, uzeo ga ustima, pa srećno zamahnuo repom dok je kaskao nazad ka gospodarici, koja je hodala obalom laganim korakom.

„Dođi, donesi ga ovamo!“

Valeri se sagnula, čestitala četvoronožnom drugu, pa ponovo bacila suhu granu. Rani jesenji vetar bio je prohladan i blag. Miris soli i morske trave nanošene talasima lebdeo je kroz vazduh na obali, a slaba svetlost tek nedavno izašlog sunca s naporom se probijala kroz niske oblake.

Svakog jutra, bila kiša ili sunce, Valeri i Gis, njen dvogodišnji pas, šetali su po plaži pored okeana. I sada je to postala neka vrsta rituala. Ali te svakodnevne šetnje nisu samo donosile obećanje nešto malo dragocenog vremena provedenog sa njenim vernim prijateljem. Važnije od toga bilo je to što su davali Valeri osećaj slobode kog je bila lišena tako mnogo godina.

Valeri se okrenula na drugu stranu od Gisa da posmatra talase kako se valjaju preko peska ispod njenih nogu.

Sklopila je oči i slušala.

Ništa.

Ništa osim udaranja talasa i krikova galebova.

Nijedna nemačka štuka* nije vrištala kroz oblake.

Nije bilo teške tišine koja je prethodila smrtonosnom padu razorne bombe.

Nije bilo sirena koje najavljuju vazдушnu opasnost i podstiču ljude da se sklone u podrumu.

Nije bilo resigniranog mrmljanja ljudi okupljenih u improvizovanim skloništim, ljudi koji se ne usuđuju da podignu pogled iz straha da bi taj pogled – otežao od tereta straha i smrti – nekako mogao da privuče neprijatelja.

Valeri je uzdahnula i na njenim usnama je zaigrao osmeh. Otvorila je oči i ugledala ostrvo, samo sličnu siluetu na pučini, čiji je obris bio zamućen maglom. Onda se ponovo okrenula prema luci i zgradama u njoj i lice joj se namračilo. Težina bolnih sećanja urezala je bore u njeno čelo, ali obećala je sebi pre polaska u šetnju da neće plakati. Ožiljci koje je rat ostavio nisu odmah zarasli na dan kada je Francuska oslobođena. Slomljeni prozori, zgrade srušene sa zemljom, urušeni krovovi... *Trebaće vremena, mnogo vremena, da se sve to popravi*, pomislila je gledajući ruševine.

Lavež ju je prenuo iz misli i od tuge, koja joj je sve jače stezala grlo. Nekoliko metara od nje Gis je ležao na pesku, naizgled uplašen od zlokobnog jata galebova koje je lebdelo iznad plaže. Svaki čas bi se neka od ptica obušila prema pesku nedaleko od njega.

Valeri je prišla, kleknula pored njega i pomilovala ga po krznu. „Uplašio si se od nekoliko ptica, a?“, začikavala ga je.

Ali bilo ih je neshvatljivo mnogo. Nju je zainteresovalo zašto se tako mnogo ptica obušava prema plaži, pa zatim opet uzleće na nebo. Galebovi su se obično okupljali u male grupe od deset, možda dvadeset jedinki, retko više od toga. Bar koliko je ona mogla da se seti. Ali bila je sigurna da se ovde sjatilo najmanje stotinu, i ispunjavali su vazduh zvukom lepršanja krila i škljocanja kljunova.

Pitam se šta je tamo.

* Junkers Ju-87, nemačka letelica iz Drugog svetskog rata, korišćena za bombardovanje i napad na ciljeve na zemlji (*Sturzkampfflugzeug* – pikirajući bombarder, bombarder koji se obušava na metu – iz čega je izvedena skraćena štuka), poznata po prodornom zvižduku koji je ispuštala tokom napada. (Prim. prev.)

Uspravila se. „Ti ostani ovde, uplašena maco. Ja ću da pogledam izbliza.“

Pas je zacvileo dok se Valeri udaljavala, ali su galebovi, čiji su krici zvučali poput smeha, prigušili taj zvuk. Prišla je tački na kojoj su se ptice najgušće koncentrisale, udaljenoj nekih pedeset metara, tačno na ivici vode. Iz navike, baš kao kada je išla kroz svoj kvart sa knjižicom za bonove u ruci po hranu za majku i braću, osvrnula se oko sebe da se uveri da nema neke skrivene opasnosti.

Plaža je bila prazna.

Okruženje se nije promenilo: sa jedne strane tihe ruševine, sa druge hladno, bezosećajno more i jedva vidljivo ostrvo – tek nešto više od male stene. Preteće senke koje su nekada vrebale u mračnim uglovima grada odavno su nestale, sa dolaskom Amerikanaca. Pogledi koji su je pratili dok je išla ulicama – teško je bilo reći da li su posmatrači bili neprijateljski raspoloženi ili jednostavno uplašeni – terajući je da se pogne i zauzme što je manje moguće prostora, nisu joj više pritiskali pleća.

Sloboda koju je sada imala značila je da može da stoji uspravno i hoda po plaži bez straha. Ali strah je i dalje bio njen prirodni refleks.

Valeri je sada bila na samo desetak metara od galebova.

Oni su iznenada uzleteli, iznenađeni njenim neočekivanim prisustvom. A onda su, procenivši da je njihov posao vredan truda, nastavili da se bučno ali ipak elegantno obrušavaju prema pesku, očigledno odlučni da ne dozvole da budu ometani. Čim su se spustili na svoje tajanstveno blago (Valeri je pomislila da bi to moglo da bude stablo drveta kada su ptice nakratko odletele sa onoga na čemu su sedele), galebovi su počeli da se koškaju, kljucajući jedni druge kljunovima, šireći krila i krešteći u znak nezadovoljstva. Posmatrajući ih, Valeri nije mogla da se ne upita da li im je namera bila pre da ubiju jedni druge nego da prežive. Možda su galebovi naučili da ratuju kao ljudi, kao deca koju je često viđala na razorenim ulicama.

Da li su i ptice izgubile pamet?

Ležeći na pesku i ne skrećući uplašene oči sa svoje vlasnice, Gis je ostao potpuno nepomičan i posmatrao je grozničavu svađu galebova iz daljine. Odjednom je letimičan pogled učinio da jeza prostruji Valeri

kroz celu kičmu. Utrnulost joj je stigla sve do usana, koje su se instinktivno rastvorile, ukočene od užasa koji još nije mogla da imenuje. *Ovo nije istina.*

„Ovo nije istina. Ovo je nemoguće.“

Njene reči izgubile su svako značenje. Predstava o nemogućem bila je narušena, osakaćena ljudskom prirodom. Tela žena koja su nemački vojnici ostavili slomljena posle svojih razornih seksualnih nagona. Deca koja pružaju mršave gole ruke iz vagona kroz rešetke...

Ništa više nije bilo nemoguće. Reči su takođe uništene ratom.

Bez obzira na to, ona ih je ponovo izgovorila, i ne shvatajući to. Pavlovljev refleks podstaknut primitivnim strahom i uzrujanošću.

Štap koji je malopre bacala psu ležao je pored njenih nogu. Sva drhteći, podigla ga je i prišla bliže. Zadah joj je tako jako pogodio čula da je morala da se presamiti i izbací sadržaj stomaka. Ali grčevi su joj ostavili u ustima gorku žuč. Kada je bol prošao, Valeri se uspravila, obrisala suze nadlanicom i ljutito se zagledala u čitavu vojsku galebova ispred sebe. *To su samo ptice*, rekla je sebi, pokušavajući da prikupi hrabrost da nastavi da se približava. *Suočila si se i sa toliko toga goreg i preživela. Hajde, moraš da otkriješ...*

Zavitala je štapom kroz vazduh i potrčala prema pticama, vičući iz sveg glasa.

Desetine pari krila besno su zalepršale kada su ptice uzletele. Spustile su se na talase blizu obale i zavidljivo kreštale na nju. Nekoliko hrabrijih jedinki izmaklo se samo nekoliko koraka, gacajući mršavim nogama i radoznalo buljeći u Valeri, i čekalo na samo dva-tri metra od tela, koje se najzad pojavilo ispod oblaka perja.

„Bože moj“, prošaptala je ona kada je konačno ugledala osakaćeni leš.

Nedostajala mu je ruka, kao i donja polovina noge. Lice je ležalo u pesku. Dugi, sluzavi pramenovi kose širili su se oko glave. Skoro providna koža na telu bila je istačkana ranama koje su napravili gladni strvinari.

Valeri se polako izmakla. Pogledala je levo, prema zgradama, nadajući se da će videti nekoga. Htela je da zove u pomoć, ali nije mogla. Njen mozak se naprezao da prenese nogama čak i najosnovnije instrukcije: da se skloni od detetovog tela.

Odjednom joj je pažnju privuklo naglo kretanje sa desne strane. Kretanje koje se spustilo sa neba.

Galeb se obrušio prema okeanu.

Pa ponovo uzleteo.

Valeri nije želela da zna šta je izazvalo ovaj novi ples smrti. Želela je da pobegne sa plaže i više ne čuje grube krike koji su joj privlačili pogled preko vode. Ali nije mogla. U očima su joj se ponovo nakupile suze, i okrenula se prema stenovitom obrisu ostrva da posmatra ptice.

Jato galebova se razdvojilo na nekoliko grupa i svaka od njih je izvodila isti ples na različitoj tački duž plaže. Ptice su se s vremena na vreme spuštale da se hrane, trudeći se da uživaju u gozbi uprkos naizgled nasumičnim naletima talasa, koji su im stalno izmicali plen.

I upravo na osnovu toga Valeri je shvatila da ima i drugih tela koja plutaju prema obali, neka vidljivija od drugih među talasima, dok su ptice silovito ključale meso gladnim kljunovima. Pet, šest, devet... Na kraju se pojavilo na desetine komada kože i kostiju na površini hladne vode, leševa naduvenih od gasova ispuštenih iz raspadajućih organa i napola prožderanih pod napadom strvinara.

„Bože moj.“

Kada je drugo telo – trup bez udova – izbačeno na pesak, a sablasno lice se zabaljilo u nju praznim očnim dupljama, Valeri je otrčala nazad u luku u stopu praćena Gisom.

A iza nje je na desetine podivljalih kljunova narušilo tišinu podrugljivim kricima, odjekujućim vriscima u njenoj glavi.

Sandrin

Novembar 1986.

U govornima do kolena, eto gde sam.

Sandrin je sa žaljenjem gledala u svoje patike, koje su utonule u mešavinu blata i kravlje balege. Bile su besprekorno bele kada ih je jutros obula. Sada, dok je stajala nasred ovog polja, jedva je mogla da vidi logo proizvođača odštampan sa strane.

„Znaš, ništa nisam čuo. Baš ništa. Uradili su to preko noći.“

Sandrin se okrenula da sluša farmera koji je stajao nekoliko metara ispred nje (mudro je obuo duboke gumene čizme) i debelim prstom pokazivao jato vrana okupljenih iza ograde od bodljikave žice.

„Šta kaže policija?“, upitala je ona fotografišući životinje.

„Da su to verovatno bili klinци. Da su se samo zabavljali... Ali šta sad da radim u vezi sa sajmom?“

„Sajmom?“

„Za nedelju dana se održava sajam stoke“, objasnio je sa blagim akcentom. „To su krave muzare. Da su gajene zbog mesa, još bih mogao i da ih prodam, mada, naravno, po znatno nižoj ceni... Ali sad ih niko neće hteti. Ne sa *ovim* na koži... Ko će meni ovo da nadoknadi?“